

Ihmisoikeudet

KASO – MATILDA METSÄKETO

Perusoikeudet

- ▶ Turvaavat yksilön vapautta
  - ▶ Oikeus elämään
  - ▶ Oikeus henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen
  - ▶ Liikkumisvapaus
  - ▶ Yksityiselämän suoja
  - ▶ Sananvapaus
  - ▶ Kokoon-tumis- ja yhdistysvapaus
  - ▶ Omaisuuden suoja

Perusoikeudet

- ▶ Julkisella vallalla velvoite turvata ja edistää oikeuksien toteutumista
- ▶ Vammaispalvelujen osalta keskeiset perusoikeudet mm. yhdenvertaisuus sekä oikeus toimeentuloon ja huolenpitoon
- ▶ Yhdenvertainen kohtelu ja syrjinnän kieltö
- ▶ Taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet
  - ▶ Oikeus työhön, sosiaaliturvaan ja opetukseen

Ihmisoikeudet

- ▶ Kuuluvat kaikille ihmisille ympäri maailman
- ▶ Kolme ulottuvuutta
  - ▶ Yleisyys eli universalisuus (ei tekosyitä)
  - ▶ Luovuttamattomuus (kuuluvat kaikille)
  - ▶ Perustavanlaatuisuus (erityinen tärkeys)
- ▶ Perustuvat alkuperäiseen YK:n yleismaailmalliseen julistukseen
- ▶ Ihmisoikeussopimukset sitovat oikeudellisesti niitä maita jotka ovat ne hyväksyneet

Lait ja perusoikeudet

- ▶ Lakien tehtävänä on turvata perusoikeuksien toteutumista
  - ▶ Sosiaalihuoltolaki
  - ▶ Vammaispalvelulaki
  - ▶ Kehitysvammalaki
- ▶ Lainsäädäntöä on tulkittava perus ja ihmis-oikeuksia tukevilla tavoilla

Ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus

- ▶ Jokaisella ihmisellä on ajatuksen, omantunnon ja uskonnon vapaus; tämä oikeus sisältää vapauden uskonnon tai vakaumuksen vaihtamiseen sekä uskonnon tai vakaumuksen julistamiseen yksin tai yhdessä toisten kanssa, sekä julkisesti että yksityisesti, opettamalla sekä harjoittamalla hartautta ja uskonnollisia menoja.

Kidutuksen kieltö

- ▶ Ketään ei saa kiduttaa eikä kohdella tai rangaista julmasti, epäinhimillisesti tai alentavasti.

Mielipiteen- ja sananvapaus

- ▶ Jokaisella on oikeus mielipiteen- ja sananvapauteen; tähän sisältyy oikeus häiritsemättä pitää mielipiteensä sekä oikeus rajoista riippumatta hankkia, vastaanottaa ja levittää tietoja kaikkien tiedotusvälineiden kautta.

Oikeus elämään

- ▶ Kullakin yksilöllä on oikeus elämään, vapauteen ja henkilökohtaiseen turvallisuuteen.

Oikeus osallistua julkiseen toimintaan ja poliittiseen päätöksentekoon

- ▶ Jokaisella on oikeus osallistua maansa hallitsemiseen joko välittömästi tai vapaasti valittujen edustajien välityksellä.
- ▶ Jokaisella on yhtäläinen oikeus päästä maansa julkisiin toimiin.
- ▶ Kansan tahto on hallitusvallan perusta; tämä tahto on ilmaistava määräaikaisilla ja aidoilla vaaleilla, joissa kaikilla on yleinen ja yhtäläinen äänioikeus ja joissa äänestys on salainen tai muuta vaalivapauden turvaavaa menettelyä noudattava.

Oikeus opetukseen

- ▶ Jokaisella on oikeus saada opetusta. Opetuksen on oltava ainakin alkeis- ja perusopetuksen osalta maksutonta. Alkeisopetuksen on oltava pakollinen. Teknistä ja ammattiopetusta on oltava yleisesti saatavilla, ja korkeamman opetuksen on oltava avoinna yhtäläisesti kaikille heidän kykyjensä mukaan.
- ▶ Opetuksen on pyrittävä ihmisen persoonallisuuden täyteen kehittämiseen sekä ihmisoikeuksien ja perusvapauksien kunnioittamisen vahvistamiseen. Sen tulee edistää ymmärtämystä, suvaitsevaisuutta ja ystävyyttä kaikkien kansakuntien ja kaikkien rotu- ja uskontoryhmien kesken sekä pyrkiä edistämään Yhdistyneiden Kansakuntien toimintaa rauhan ylläpitämiseksi.
- ▶ Vanhemmilla on ensisijainen oikeus valita heidän lapsilleen annettavan opetuksen laatu.

Oikeus terveyteen

- ▶ Jokaiselle oikeus nauttia korkeimmasta saavutettavissa olevasta ruumiin- ja mielenterveydestä.

Oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe

- ▶ Täysi-ikäisillä miehillä ja naisilla on oikeus solmia avioliitto ja perustaa perhe ilman minkäänlaisia rodusta, kansalaisuudesta tai uskonnosta johtuvia rajoituksia. Heillä on yhtäläiset oikeudet avioliittoon, avioliiton aikana ja sen purkamisen jälkeen.
- ▶ Avioliiton solmiminen tapahtukoon vain tulevien aviopuolisoiden vapaasta ja täydestä suostumuksesta.
- ▶ Perhe on yhteiskunnan luonnollinen ja perustava ydinosa ja sillä on oikeus yhteiskunnan ja valtion suojaan.

Oikeus sosiaaliturvaan

- ▶ Jokaisella on yhteiskunnan jäsenenä oikeus sosiaaliturvaan sekä oikeus kansallisten toimenpiteiden ja kansainvälisen yhteistyön kautta kunkin maan järjestelmä ja voimavarat huomioon ottaen, nauttia hänen ihmisarvolleen ja hänen yksilöllisen olemuksensa vapaalle kehitymiselle välttämättömiä taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia.

Alkuperäiskansojen oikeudet

- ▶ Alkuperäiskansoilla on itsemääräämisoikeus. Tämän oikeuden perusteella ne määräävät vapaasti poliittisen asemansa ja kehittävät vapaasti taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä olojaan.

Lapsen oikeudet

- ▶ Aikuisten vastuu noudattaa ja tiedottaa
- ▶ Lasten oikeuksien sopimus
  - ▶ Syrjimättömyys
  - ▶ Lapsen edun huomioiminen
  - ▶ Oikeus elämään ja kehittymiseen
  - ▶ Lapsen näkemysten kunnioittaminen

Naisten oikeudet

- ▶ Naisten oikeuksien sopimus
  - ▶ Sopimuksen keskeinen lähtökohta on naisiin kohdistuvan syrjinnän kieltäminen.
  - ▶ Syrjintä loukkaa tasa-arvoisten oikeuksien ja ihmisarvon kunnioittamisen periaatteita.
  - ▶ Sopimuksessa huomioidaan myös perinteisten sukupuoliroolien rajoittava vaikutus naisten elämään ja pyritään laajentamaan naisten elämänpiiriä.

Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden oikeudet

- ▶ Oikeus hakea turvapaikkaa
- ▶ Käännyttävällä valtiolla velvollisuus arvioida lähtömaan olosuhteet turvallisiksi

Seksuaali- ja lisääntymisterveys ja oikeudet

- ▶ Oikeus omaan seksuaalisuuteen
- ▶ Oikeus tietoon seksuaalisuudesta
- ▶ Oikeus suojella itseään ja tulla suojelluksi
- ▶ Oikeus seksuaaliterveyspalveluihin
- ▶ Oikeus näkyä
  - ▶ vähemmistöt
- ▶ Oikeus yksityisyyteen
  - ▶ Oma päätösvalta
- ▶ Oikeus vaikuttaa

Seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeudet

- ▶ Syrjintä seksuaalisen suuntautumisen perusteella kielletty
- ▶ Polarisaatio: toisaalla vapautuksia, toisaalla vihapuhetta

Työntekijöiden oikeudet

- ▶ Jokaisella on oikeus työhön, työpaikan vapaaseen valintaan, oikeudenmukaisiin ja tyydyttäviin työehtoihin sekä suojaan työttömyyttä vastaan.
- ▶ Jokaisella on oikeus ilman minkäänlaista syrjintää samaan palkkaan samasta työstä.
- ▶ Jokaisella työtä tekevällä on oikeus kohtuulliseen ja riittävään palkkaan, joka turvaa hänelle ja hänen perheelleen ihmisarvon mukaisen toimeentulon ja jota tarpeen vaatiessa täydentävät muut sosiaalisen suojelun keinot.
- ▶ Jokaisella on oikeus perustaa ammattiyhdistyksiä ja liittyä niihin etujensa puolustamiseksi

Vammaisten henkilöiden oikeudet

- ▶ Yhdenvertaisuus
- ▶ Syrjimättömyys
- ▶ Esteettömyys
- ▶ Itsenäisyys

Vähemmistöjen oikeudet

- ▶ Kansallisia, etnisiä, kulttuurisia, kielellisiä tai uskonnollisia vähemmistöjä
- ▶ Vähemmistöihin kuuluvilla ihmisillä on oikeus nauttia omasta kulttuuristaan, harjoittaa omaa uskontoaan ja käyttää omaa kieltään. Lisäksi osallistumisoikeus ja mahdollisuus ylläpitää suhteita toisiin ryhmiin
- ▶ Valtiot ovat hyvin varovaisia tukemaan vähemmistöjen oikeutta erilaisuuteen

YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista

Naisten oikeuksien sopimus

Lasten oikeuksien sopimus

- ▶ Miten julistus/sopimus on saanut alkunsa? Kuka sen on laatinut ja milloin? Miksi?
- ▶ Mitä julistus/sopimus pitää sisällään?
- ▶ Mitä se kertoo ihmisen perus/ihmisoikeuksista?
- ▶ Ovatko kaikki maailman maat hyväksyneet/ratifioineet sopimuksen?
- ▶ Miten julistus/sopimus näkyy teidän tulevassa työssä? Mitä asioita julistus tai sen pohjalta tehty laki ohjaa ottamaan huomioon, miten se käytännössä näkyy?